

DIN NOU DESPRE IURG CORIATOVICI ȘI IUGA VODĂ

CONSTANTIN CIHODARU

Cine urmărește lucrările cele mai vechi și mai noi relative la modul cum s-a transmis domnia în Moldova în a doua jumătate a secolului al XIV-lea și la luptele politice care au frământat această țară în vremea arătată, poate rămâne cu impresia că cercetătorii acestui domeniu al trecutului țării au ajuns în linii generale la un consens cel puțin în privința unei presupuse domnii a prințului litvan Iurg sau Iurie Coriatovici în țara dintre Nistru și Carpați. Iată că în ultimul timp s-au produs discrepanțe cu privire la acest subiect și fantoma meazului amintit a început din nou să fie proiectată de o revistă de peste hotare pe scena historiografiei românești¹. În paginile acestui periodic s-au luat din nou în discuție datele cuprinse în cronicile medievale lituaniene precum și conținutul faimosului document din 3 iunie 1374, publicat în 1860 de B. P. Hașdeu² și declarat fals de cea mai mare parte din istoricii noștri.

Este adevărat că în primele decenii după publicarea lui, unii dintre ei l-au admis și l-au luat în considerație ca autentic fără să încearcă, cituși de puțin, să-i stabilească proveniența certă³. Abia din primii ani ai acestui secol în rîndurile cercetătorilor istoriei noastre au început să se producă îndoieli asupra condițiilor în care s-a descoperit actul în cauză și asupra conținutului său. Rezultatul acestor cercetări a fost eliminarea lui din rîndul actelor autentice și suprimarea lui Iurg Coriatovici din lista domnilor moldoveni⁴. În prezent, în afară de Al. Boldur nimeni nu se mai îndoiește de falsitatea actului de cauză⁵, mai ales după nimeni nu se mai îndoiește de falsitatea actului în cauză⁵, mai ales după culegerile de documente moldovenești publicate după M. Costăchescu, documentul în cauză este înscris printre documentele false⁷. Convingerea istoricilor în această privință este atât de fermă, încît ea nu va putea fi clătinită decît prin publicarea originalului sau printr-o prezentare reală a cauzelor care au dus la dispariția lui⁸.

În argumentarea sa, destinată să documenteze existența domniei lui Iurg Coriatovici în Moldova, Al. Boldur pornește de la prezentarea im-

prejuraților în care această țară a ajuns vecină cu Lituania în urma izgonirii tătarilor din Podolia după strălucitoarea victorie obținută de marea oarează litvan Olgerd (Algirdas) la Simle Vody (1362). Ofensiva declanșată de acesta în alianță cu moldovenii a fost determinată de necesitatea deschiderii spre sud a drumurilor comerciale din Podolia și Moldova a căror acces spre porturile Mării Negre era împiedicată de tătari. Continuând expansiunea lor spre sud, moldovenii își fixaseră atenția lor asupra Cetății Albe, deținută încă de tătari. Pentru eliberarea ei, boierii moldoveni aveau nevoie de un prinț litvan ca domn și, din această cauză, la moartea lui Lațou Vodă, în 1363, au ridicat în scaunul domnesc pe oarezul Iurg Coriatovici pe care l-au căsătorit cu Anastasia, fiica domnului defunct. Ei considerau o asemenea întreprindere foarte necesară, căci cu propriile lor forțe nu puteau să elibereze țărmul mării⁹.

Autorul are cunoștință totuși, că dinastia lui Bogdan mai număra în Moldova destui membri. Pentru a-i împăca, noul domn și-a făcut din unul dintre ei, Petru I, un asociat la domnie cu reședința la Suceava, în timp ce el guverna din Birlad¹⁰.

În legătură cu relațiile dintre ei cei doi domni se fac uneori presupuneri care nu au la bază nici un izvor. În această privință este foarte gravă afirmația că în 1379, domnul asociat Petru ar fi otrăvit pe noul domn invitat de peste hotare¹¹. Plasează după acest eveniment, când regele polon, Cazimir al III-lea, încă din 1370 nu mai era în viață, expediția organizată de el pentru a ajuta pe Ștefan împotriva lui Petru, terminată cu înfrângerea din codrii Plonini¹². În expunerea autorului mai întâlnim și alte afirmații interesante cum ar fi aceea că pe atunci Moldova și Podolia formau „Valachia Mare”, în timp ce regiunea care se întindea dincolo de apa Moldovei împreună cu Țara Șipiniților și Podolia ar fi purtat numele de „Valachia Mică”. Una din ele ar fi fost condusă de Iurg Koriatovici, iar cealaltă de Petru I ca vasal al celui dintii¹³. Mama lui Petru, Margareta de Siret, ar fi fost o oarecare „Doamnă” (Dame) din Pocuția (Valachia Minor)¹⁴.

Pentru a dovedi prezența litvanilor pe lângă Cetatea Albă, aduce în discuție numele satului Corjeva (Corieva) de pe partea dreaptă a Nistrului, stăpinit de oarezul litvan Olgerd¹⁵. Satul Corciova, descoperit de autor pe o hartă din secolul al XVII-lea cu formele pe care le-ar fi luat acest nume mai târziu în pronunțarea rusească și anume Corzeva (Corgeva) și Corjeva (Corzeva), de lângă limanul Nistrului, nu are nici o legătură cu numele oarejilor litvani. Satul stăpinit de Olgerd, pe partea dreaptă a Nistrului trebuie să fie căutat cu mult mai spre nord, în regiunea în care acest fluviu străbate Podolia înainte de a atinge hotarele Moldovei.

Trebuie să se rețină apoi că în 1374, moldovenii nu erau stăpini la Cetatea Albă. Aceasta, ca și Chilia și Licoostomo erau oareșe genoveze dependente de tătari, care le lăsa oare lungă autonomie. Din actele referitoare la Chilia, nu se poate constata că aceștia se amestecau în treburile lor¹⁶. Dintr-un act păstrat în registrele massariei din Caffa cu data de 2 mai 1386, în timpul războiului dintre genovezi și tătari pentru

Solhat, se poate constata că Cetatea Albă (Maurocastro) încă nu intrase sub stăpînirea Moldovei. Solia trimisă atunci de genovezii din Caffia în Moldova, probabil urmînea atragerea domnilor din această țară în conflictul arătat și prumerea orașelor Chilia, Licostomo și Cetatea Albă sub protecția lor¹⁴. Ca urmare a acestor tratative, domniile din Moldova și Țara Românească, au izgonit pe tătari din stepele situate între Nistru și Prut, deasupra gurilor Dunării în cursul anului 1387. Partea dinspre Cetatea Albă a fost ocupată de moldoveni iar cea dinspre apus cu Chilia a revenit celor din Țara Românească. Faptul acesta se reflectă în titlurile purtate de domniile celor două țări. Este drept că documentele lui Mircea cel Bătrîn cu titlul de stăpîn al Podunavei și al părților tătărăști, sînt nedebate, dar ele nu au fost considerate anterioare datei de mai sus. În Moldova, prezența stăpînirii moldovenești pe malul Mării Negre este arătată în uricul lui Roman voievod din 30 martie 1392. El își spune acolo „stăpînitor al Țării Moldovei de la munte pînă la mare“¹⁵. Nu este de crezut că această intimidare spre sud a stăpînirii moldovenești s-a produs în cele două luni de domnie ale lui Roman, anterioare datei actului citat. Ea a avut loc în ultimii ani de domnie ai lui Petru I, însă actele care să arate acest lucru lipsesc. Odată cu izgonirea tătarilor, orașele genoveze de la gura Nistrului și a Dunării au intrat sub stăpînirea Țării Românești și Moldovei, dar ele s-au bucurat de o largă autonomie timp de cîteva decenii. Pe la 1403, consuli și masari genovezi se mai întâlneau la Chilia¹⁶.

Mai există desigur, multe alte probleme demne de luat în considerație în lucrarea amintită. La un loc cu altele pe care le ridică o pătrunzătoare și cu totul lipsită de grabă a izvoarelor, intră în sarcina istoricilor de a le rezolva. Ne vom mărgini deocamdată să ne îndreptăm cercetarea spre cele legate de domnia lui Iurg Coriatovici în Moldova și să stabilim definitiv dacă ea a existat sau nu, precum și spre acea care privește domnia lui Iuga Vodă. Pe parcurs se vor dezbate, bineînțeles, și alte chestiuni privind istoria Moldovei din a doua jumătate a secolului al XIV-lea și de la începutul secolului al XV-lea.

Documentul din 1374 nu ne este de nici un folos pentru stabilirea legăturilor lui Iurg Coriatovici cu Moldova, căci el a fost fabricat numai pentru a da o dată certă pretenției domnii a acestuia la noi, dată care în cronicile lituaniene lipsește. Aceasta arată că „valahii“ (volohchii) și-au luat pe cneazul Jury (Koryiat) ca voievod și acolo l-au otrăvit¹⁷. Afirmatia aceasta este inserată în rîndurile cronicii, acolo unde se enumeră fiii lui Mihail Korjat. Ea a fost cunoscută unui cronicar polon din secolul al XVI-lea, Matei Strykowski, care mai adaugă de la el cîteva amănunte și anume că Jung ar fi fost otrăvit de boierii moldoveni la Suceava și că el ar fi văzut în 1575, cînd se întorcea de la Constantinopol, mormîntul cneazului litvan într-o mănăstire dintre Birlad și Vaslui¹⁸. Istoricii noștri au cunoscut aceste informații și le-au comentat în lucrările lor, mai ales în legătură cu uricul din 3 iunie 1374. Cei care neagă autenticitatea acestui act cred că acel pasaj din vechea cronică litvană s-ar datona unei interpolări care nu merită să

fie luate în considerație. S-a obiectat și faptul că ele nu sînt contemporane cu evenimentele descrise.

Desigur problema originii acestei informații nu trebuie să fie expeditată cu atîta ușurință. Chiar în cazul cînd poate fi considerată drept o interpolare tîrzie, ea necesită unele explicații. Întrucît cronică arătată nu este, așa, cum s-a arătat, contemporană cu evenimentul desoris, se pune problema descoperirii izvorului pe baza căruia autorul ei a făcut afirmații atît de grave. Este necesar apoi să se arate modul în care au fost prelucrate informațiile culese din izvorul folosit.

Există și unii istorici contemporani care consideră afirmațiile cronicilor litvane drept veridice. Astfel, fără a cerceta originea informației transmisă de ele cu privire la moartea lui Jurg Cortiatovici, Ștefan S. Gorovei crede că prințul litvan a dispărut în anul 1375 în împrejurări rămase încă necunoscute. Se admite că expresia apropierea domnilor Moldovei de Litvania și căsătorirea lor cu prințese lituaniene, a putut fi acceptarea de către ei a lui Iurie ca suzeran al Moldovei¹⁹. O astfel de constatare rezultă numai de pe urma folosirii datelor din vechea cronică litvană, nu și a altor izvoare considerate nedemne de încredere. Ea ar fi fost redactată numai cu 75 de ani după presupusă domnie a lui Jurg în Moldova²⁰. Era necesar să se arate dacă izvorul acesta s-a conservat în original sau în copii ulterioare, căci în cazul acesta posibilitatea de interpolare are mai multe șanse. Trebuie să adăugăm aici că este destul de curios cum cronicarul polonez Dlugosz, care și-a scris opera în a doua jumătate a secolului al XV-lea nu știe nimic despre aceste evenimente. Trebuie să mai adăugăm aici că nici vechea cronică litvană și nici cea a lui Matei Strykowski nu dau o dată cit de vagă pentru a fixa cronicologic înscăunarea sau pretinsa otrăvire a lui Jurg în Moldova. Lucrul acesta îl face numai uricul din 1374, dar el a fost inventat tocmai pentru a suplini lipsuri de acest fel a cronicilor amintite.

D. Onciul a avut cunoștință de existența unui act care ar putea să indice originea informației din vechea cronică litvană cu privire la moartea cneazului Jurg. Este vorba de un act care se afla în arhiva regală din Cracovia, act în care se arată că „1401 Ierzey syn Mihaila Koriata, weswany od Woloche, zginat w Moldawii 1432“, adică „1401 Ierzy (Jurg), fiul lui Mihail Korjat, chemat de valahi, a pierit în Moldova, 1432“. Editorul inventarului pune însă la acest eveniment data de 1401, ceea ce înseamnă că cea de 1432 s-a transmis eronat fie printr-o greșală de tipar fie printr-o lectură neatență a celui care a întocmit inventarul. Data corectă a actului sau mai bine zis a scrisorii este de 1402 și se referea la un eveniment petrecut în 1401²¹.

Observăm că în registrul acesta nu se spune nimic despre faptul că valahii l-ar fi chemat pe cneazul Jurg să le fie domn și nici că ei l-ar fi otrăvit. Se poate însă deduce din textul în cauză că el a fost chemat în Moldova, probabil, de un pretendent la tron sau de o partidă boierească aflată în luptă cu alta și ar fi venit în Moldova, unde a pierit în una din luptele care a avut loc aici.

Înainte de a analiza împrejurările în care prințul Litvan și-a pierdut viața, este necesar să se arate că informația cuprinsă în documentul din arhiva cracoviană a ajuns în cronică litvană într-o formă modificată datorită unor comentarii și interpretări, în care s-au introdus și unele elemente false. Așa este afirmația că Moldovenii ar fi chemat pe Iurg să le fie domn și că apoi l-ar fi otrăvit. Nu putem ști dacă interpretarea datelor din izvorul folosit se datoresc autorului cronicei sau celor care i-au copiat ulterior opera. Trebuie să mai menționăm aici că Iurg Coriatovici, așa cum a arătat Dimitrie Onciul pe baza inventarului cracovian, nu este arătat în viață numai în anul 1401, ci și în 1387, când trăia în calitate de cneaz într-o parte a Lituaniei²². Din această cauză istoricul amintit își permitea să-l identifice cu Iuga vodă, domnul Moldovei de la sfârșitul sec. al XIV-lea.

Intervenția lui Iurg Coriatovici în Moldova a avut loc deci în anul 1401, adică la începutul domniei lui Alexandru cel Bun.

Pentru a avea o imagine mai clară a acestor evenimente, este cazul să urmărim, pentru o perioadă de câțiva ani, împrejurările politice din Moldova precum și pe cele din țările vecine care au avut tot interesul să se amestece aici. În această situație se găseau îndeosebi Polonia, Lituania și Ungaria. În vara anului 1394, Roman I, tatăl lui Alexandru cel Bun, s-a amestecat în luptele pe care cneazul Podoliei, Teodor Coriatovici, le purta împotriva marelui duce al Lituaniei, Witold (Witautas). Războiul s-a sfârșit prost pentru primii. Roman a dispărut de pe scena istoriei²³, iar Teodor a fost silit să se refugieze în Ungaria, rămășițele oștirii sale găsim adăpost în Moldova.

Am presupus într-o lucrare publicată cu câțiva ani în urmă că întru apărarea intereselor fiilor lui Roman I împotriva altor pretendenți la tron, domnia Moldovei a fost luată de Ștefan I, menționată în documentele lui Roman I ca „nepot de soră“ al său²⁴. El ar fi mers în scopul arătat în Polonia spre a cere ajutor regelui Vladislav. La întâlnirea de la Chelm, acesta l-a dăruit cu o platoșă aurită și un coif²⁵. Un uric publicat în ultima colecție de documente a României, ne determină să renunțăm la o astfel de ipoteză²⁶. Actul în cauză, purtând data de 18 aprilie 1397, ne arată că Ștefan voievod, împreună cu „frații“ săi, Iurie și Mihail a dăruit pentru „slujbă“ lui pan Coșco și fratelui său Teodor satul Rugășești. Se arată acolo că beneficiarul a slujit mai înainte sub tatăl voievodului și acum îi servește și lui²⁷.

Prin urmare problema se clarifică pe deplin. Tatăl lui Ștefan a fost domn în Moldova în perioada care a urmat după moartea lui Bogdan I. De asemenea informația vechii cronici moldovenești, care arată că Ștefan a fost frate cu Petru I și cu Roman, capătă o deosebită valoare.

Unii istorici acceptând fără discernământ afirmațiile mitropolitului Dosoftei și ale lui Axinte Uricarul, reproduse apoi de istoricul maghiar Pray²⁸, consideră că Ștefan, ca și Iuga, ar fi fost fii legitimi sau naturali ai lui Roman I²⁹. Această ipoteză avînd la bază citarea în intitulatie sau în lista martorilor în unele documente ale lui Ștefan I sau ale lui Iuga, pe lângă ei și alți „frați“ ai domnilor respectivi. Fie că emitentul principal este Ștefan sau Iuga, pe lângă ei mai apar ca asociați, Mihail,

Alexandru și Bogdan. Un al doilea Alexandru provine dintr-o interpretare greșită a lui Axinte Uricanul a uricului din anul 1398 al mînăstirii Probota pentru satele Bodinți și Tătănuși, în care el vedea un Alexandru, menționat în lista martorilor, o persoană deosebită de Alexandru cel trecut în intitulăție³⁰. Presupunerea de mai sus cred că nu se poate lua în considerație deoarece termenul de „frați” este întrebuintat cu un sens figurat sau ca o formulă de politețe³¹, avînd sensul de domni asociați³².

În privința legăturilor de rudenie ale asociaților menționați mai sus, trebuie să se observe, că Roman I, în documentele rămase de la el, menționează ca fii numai pe Alexandru și Bogdan³³. În cazul cînd și Ștefan, Luga și Mihail ar fi fost tot ai săi dintr-o legătură nelegitimă, nu se poate explica faptul pentru ce în 1394 boierii au acceptat ca domn pe Ștefan și nu pe fiul legitim Alexandru. Pe de altă parte nu se poate explica faptul pentru care Ștefan I nu-l menționează pe acesta de la început în nici un fel în documentele sale. Lucru acesta s-a întimplat abia după cîțiva ani, cînd, desigur a fost constrins de o partidă boierească rămasă credincioasă în Moldova, fiilor lui Roman I, adică celor menționați de el în actele emise din cancelaria sa.

Ștefan nu este nici fiul lui Petru I, căci el nu a chemat pe fiii acestuia din Polonia, pe Ivașco și pe Roman, care i-ar fi fost frați. Nu poate fi nici fiu a lui Lațcu vodă, căci acesta nu a avut fii, ci numai o fiică.

Toate considerațiile de mai sus întăresc certitudinea afirmației vechiului letopiseț moldovenesc că Ștefan a fost *frate* cu Petru și cu Roman voievod³⁵. O asemenea constatare atrage după sine pe alta și anume aceea că acest Ștefan este cel care a venit, cu ajutor polon, și a fost înfrînt de fratele său Petru în lupta de la Plonini din anul 1367³⁶. Ar exista și alte considerații potrivit cărora Ștefan domnul din anii 1394—1399 trebuie să fie privit ca frate al lui Petru I și a lui Roman I. El a murit în anul 1399, deci la scurt timp după moartea primilor doi. Era din aceeași generație cu ei și ajunsese spre sfîrșitul domniei la o vîrstă înaintată. Nu avea fii, căci pe aceștia și nu pe fratele său sau pe nepoții săi i-ar fi asociat la domnie și i-ar fi menționat în lista martorilor. Expresia „credința fiilor” săi din actul de omagiu dat regelui Vladislav Jagello³⁷ este o formulă fără conținut real sau se referă la eventualele perspective de viitor. Tot acolo se menționează și „credința nepoților” săi, care erau o realitate, deși nu sînt trecuți nominal.

Ștefan a putut să fie ca frate al lui Petru și Roman, fiu al Mușatei, numită în documentele latine Margareta³⁸, dar nu este exclus să fi provenit dintr-o altă căsătorie a tatălui său, ca și celălalt frate, Mihail.

În legătură cu Ștefan, tatăl celor doi rivali de la Polonim trebuie să se observe că istoricii de pînă acum au admis că nu a domnit în Moldova. Textul documentului din 18 aprilie 1397³⁹ ne impune să-l înscriem pe lista domnilor moldoveni, desigur nu cu o domnie prea lungă. Faptul acesta cere însă modificarea ordinii în care sînt numerotați domnii următori care au purtat acest nume. Dacă fiul lui Bogdan Ștefan, tată al lui Petru, Roman, Ștefan și Mihail este ca domn Ștefan I, fiul său,

cu același nume, domn în anii 1394—1399, devine Ștefan al II-lea; Ștefan, fiul lui Alexandru cel Bun, va fi Ștefan al III-lea; Ștefan cel Mare este Ștefan al IV-lea, iar nepotul său Ștefăniță, Ștefan al V-lea ș.a.m.d.

În vara anului 1394, când, așa cum singur mărturisește a luat cu sprijinul regelui polon, domnia Moldovei, Ștefan al II-lea a găsit un întreg grup de boieri dispuși să-l accepte. Ei sînt menționați în actul în care el jură credință regelui polon la 6 ianuarie 1395⁴⁰ și în uricul din 18 aprilie 1397⁴¹, aici cu nume redade uneori conuapt ca de pildă, Stanco în loc de Stețco sau Belicită în loc de Baliță. Unii din acești boieri se vor întîlni și în uricile lui Iuga Vodă⁴².

Acceptarea lui Ștefan ca domn al Moldovei în vara anului 1394 de către o mare parte din foștii dregători ai lui Roman I nu a avut loc fără ca ei să impună unele condiții noului domn. Printre ele se va fi aflat probabil și cele cu privire la păstrarea Pocuței și a Țării Șipinților, precum și menținerea în continuare pe teritoriul Moldovei a resturilor oștirii înfrînte a lui Teodor Cariatovici refugiat în Ungaria după înfrîngerea din vara anului 1394. Probabil din cauza rezistenței boierimii moldovene față de pretențiile regelui polon, Ștefan I nu a depus jurămîntul de credință către acesta în tot cursul anului 1394. Abia sub presiunea evenimentelor de la începutul anului 1395 a făcut acest lucru împreună cu boierii fără să fi fost solicitat. Actul poartă data de 6 ian. 1395⁴³, dată la care oștile feudalilor din Ungaria se concentrau la granițele Moldovei, cu intenția de a aduce această țară în sfera dominației lor.

Jurămîntul acesta a fost depus la Suceava în fața unui reprezentant al regelui polon și a fost dus acestuia de o delegație de boieri în frunte cu Mihail, fratele domnului⁴⁴. Solii domnului moldovean se aflau la Varșovia la data de 8 februarie 1395, unde acceptau condiții care nu existau în actul dat de domn. În cuprinsul acestuia se prevedea numai păstrarea credinței și ajutor nelimitat împotriva tuturor dușmanilor Poloniei. Boierii renunțau însă la Pocuția și la suma de bani împrumutată regelui Vladislav de Petru I. Problema stăpînirii Țării Șipinților urma să se dezbătă între rege și domn mai tîrziu.

Se pare că ajutorul cerut de Ștefan regelui polon nu a sosit la timp. Cu toate acestea, moldovenii au reușit să înfrîngă pe feudații maghiari la Hindău⁴⁵.

Domnia lui Ștefan în Moldova poate fi considerată ca o tutelă a unui membru al familiei Bogdăneștilor, lipsit de copii, exercitată în numele fiilor lui Roman I. La început ea s-a desfășurat normal și a fost sprijinită de grupul de boieri care stătuseră lîngă acesta. Alexandru cel Bun în documentul său cu data de 7 ianuarie 1403, dat Mitropoliei Moldovei, recunoaște și enumeră pe Ștefan printre înaintașii săi⁴⁶.

Spre sfîrșitul anului 1396 se pare că în Moldova au izbucnit tulburări alimentate de pretențiile la tron ale altui membru al familiei domnitoare, anume Iuga, unul dintre nepoții lui Bogdan. Probabil pentru aplanarea acestui conflict a fost invitat în Moldova palatinul Podoliei Spitko de Melsztyn, într-o vreme de iarnă, cînd drumul dintre Cămința și Suceava se străbătea cu greutate⁴⁷. Nu știm ce disoluții a purtat domnul Moldovei cu invitatul său. Este foarte probabil că ele se refe-

reau la precizarea granițelor dintre Moldova și Podolia, lăsată în suspensie în 1395. Nu știm care a fost rezultatul acestor tratative. Este posibil ca el să fi fost negativ. Pentru a curma o posibilitate vecinilor săi de la nord de a se amesteca în treburile interne ale Moldovei, unde probabil exista o partidă boierească de opoziție față de politica desfășurată de domn, Ștefan a asociat în primăvara anului 1397 la domnie pe Iuga voievod și pe fratele său Mihail, fost pînă la această dată staroste sau „capitanens”, ceea ce înseamnă comandant al oștirii țării. La data de 18 aprilie 1397, cînd domnul dăruia boierului Coșco satul Rugășești, această schimbare politică se operase deja. Iuga și Mihail sînt menționați ca frați, adică „asociați” în lista martorilor din documentul citat⁴⁸.

În lunile care au urmat din acel an, Ștefan, probabil, pentru a face față intențiilor lui Iuga de a concentra puterea numai în mîinile sale și pentru a da satisfacție altei grupări boierești, a asociat la domnie și pe cei doi fii ai lui Roman I așa cum arată într-un document dat minăstirii Probota la 2 iulie 1398⁴⁹.

Ștefan era acum bătrîn și, probabil bolnav, iar autoritatea lui scădea zi de zi. Probabil din aceste cauze, dar și din aceea a nesiguranței politice interne, domnul nu a mers în Podolia pentru a depune personal omagiul de vasalitate față de regele Vladislav Jagello. A executat însă clauzele tratatului din 6 ianuarie 1395 și a trimis în ajutor suzeranului său pentru a lupta împotriva cavalerilor teutoni un corp de 300 de arcași.⁵⁰ În viața politică a Moldovei începuseră deja să se concureze două tabere rivale, avînd fiecare candidatul ei la domnie. Una din ele susținea pe Iuga și alta pe fiii lui Roman I, Alexandru și Bogdan. În perioada aceasta, reprezentanții celor două partide au dat documente în numele lor, asociații fiind trecuți numai în lista martorilor. Dacă lăsam la o parte documentul din 1399 (6907) care a fost descoperit ca fals⁵¹, așa se prezintă lucrurile în rezumatul unui alt act nedatat, probabil din anii 1397—1400, în care Iuga face o danie lui Șerban Hindău și apare ca singur domn.⁵² Asociații săi fiind trecuți numai în lista martorilor nu au mai fost înregistrați de autorul rezumatului. La lista martorilor sînt trecuți de asemenea Ștefan, Alexandru și Bogdan, într-un alt document lipsit de dată din aceeași vreme prin care Iuga dăruia boierului Braie un loc pe Strahotin⁵³. Mihail, fratele lui Ștefan, este de data aceasta exclus din partea aceasta a documentului. Probabil la fel proceda și Alexandru, care a dat urice în care el apărea pe primul plan. Axinte Uricarul mărturisește că el a văzut un uric la minăstirea Barnovschi, cu data de 1398, în care Alexandru se intitula domn al Moldovei⁵⁴. Probabil în acest act ceilalți asociați erau înregistrați numai la lista martorilor. Uneori Iuga era constrîns însă să-și menționeze asociații și în intitulație. Așa proceda, de pildă în uricul din 28 noiembrie 1399⁵⁵. Se pare că această situație complicată nu a luat sfîrșit odată cu anul 1399, ci ceva mai tîrziu⁵⁶. Nu este exclus ca Iuga să fi dat documente și în cursul anului 1400, documente care nu s-au păstrat însă. Se pare de altfel că Alexandru cel Bun a anulat actele date de asociatul său și din această cauză, unele din ele s-au pierdut⁵⁷. Am arătat în altă parte care a fost situația lui Iuga în cadrul familiei Bogdăneștilor și a

domniilor de la sfârșitul secolului al XIV-lea⁵⁸. Tatăl său nu a fost nici Petru I și nici Roman. Lucrul acesta se poate vedea clar din modul cum el citează pe înaintașii săi în uricul din 28 noiembrie 1399. Se arată acolo că boierul Țiban, dăruit de Iuga cu două sate, a fost în serviciul tatălui său și a altor domni. „Au slujit — se spune acolo — mai înainte întru sfinți odihniților părintelui nostru...”⁵⁹ lui Petru voievod și lui Roman Voievod și lui Roman voievod... Ștefan voievod, dar acum ne slujește și nouă cu dreaptă și credincioasă slujbă⁶⁰. În prima lacună, a cărei întindere nu o putem preciza, era înregistrat numele tatălui său. Urmează de aici că domnia acestuia a precedat pe aceea a lui Petru voievod.

Iuga a petrecut o parte din viață peste graniță. A venit în țară în timpul domniei lui Roman I, fiind admis în sfatul acestuia cu numele de jupan Iuga Giurgevici⁶¹. Titlul acesta de jupan se acorda numai rudelor domnești, de pildă lui „jupan Stețco“, fiul unei surori a lui Roman I.

Rezultă deci că tatăl lui Iuga purta numele de Giurgiu și că a domnit, probabil scurt timp aici. Acest voievod „valah“ poate fi descoperit într-un document din 10 noiembrie 1377 prin care Vladislav, „duce al Opoliei și al Rusiei“ (Galiției), i-a dăruit pentru grijă binevoitoare manifestată față de el, două sate, anume Novosilce și Stupnicza, ambele situate lângă orașul Sambor în Galiția. Giurgiu fusese obligat să se așeze în Țara Rusiei, „Galiția Orientală“, împreună cu soția și cu copii „din cauza defectiunii neașteptate a poporului său“ (propter defectum gentis urgentem)⁶². S-a arătat că nu este vorba de un voievod colonizator, ci de un fost domn al Moldovei izgonit din țară în urma unei răscoale a moldovenilor⁶³. E la trăit acolo pînă aproape de sfârșitul secolului. Mai apare în documente în 1390, 1395 și 1396⁶⁴.

Ținînd seama de datele expuse mai sus, lacunele din textul documentului dat de Iuga boierului Țiban la 28 noiembrie 1399 se pot completa în felul următor : „ce au slujit mai înainte întru sfinți odihniților părintelui nostru (Giurgiu voievod și) lui Petru voievod și lui Roman voievod (și fratelui nostru)⁶⁵ Ștefan voievod, iar acum ne slujește și nouă cu dreaptă și credincioasă slujbă.

Există motive să credem că răscoala supușilor voievodului Giurgiu, răscoală menționată în documentul lui Vladislav de Opolia din 10 noiembrie 1377 s-a produs în cursul acestui an. Faptul acesta a nemulțumit pe cnejii litvani, care au întreprins o expediție în Moldova, încheiată în luna decembrie din acest an într-un mod lamentabil.⁶⁶ În Polonia, Giurgiu ar fi fost, ca nobil, încadrat în herbul lui Sas, probabil, pe baza unei înrudiri. În 1377, urmași de a lui Sas, trăiau în Polonia.

Revenind la tulburările politice, care au avut loc în Moldova în anii 1399—1401, este necesar să se facă legătura între acestea și schimbarea care s-a produs acum în relațiile polono-litvane. Potrivit înțelegerii din anul 1385, statul litvan fusese încorporat la Polonia și redus la rolul unei simple provincii. Politica desfășurată de Vladislav Jagello în favoarea nobilimii polone și mai ales încorporarea Galiției la statul polon în 1387, precum și susținerea răspîndirii catolicismului în regiunile populate de ruși și de litvani, a nemulțumit profund nobilimea a-

cestora și a alimentat, îndeosebi, veleitățile de independență ale lui Vitold (Vitautas), vărul lui Iagello. Situația s-a înrăutățit mereu, încît în anul 1388 se ajunsese la ciocniri între cele două tabere rivale. La înăsprirea relațiilor dintre ele au contribuit și conducătorii Ordinului Teutonic, care urmăreau să rupă uniunea polono-litvană, Regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg în dușmănie cu cumnatul său Vladislav Iagello, alimenta de asemenea nemulțumirea lui Vitold. Între acesta și vărul său a intervenit o nouă înțelegere în anul 1392, înțelegere prin care Vitold era recunoscut ca locțiitor a lui Vladislav în Lituania. În anii următori poziția acestuia s-a întărit. El a luptat acum pentru consolidarea puterii centrale, suprimind stăpînirile multor seniori feudali din regiunile lăsate sub administrația lui. Fără a mai lua în considerație stipulațiile înțelegerii anterioare cu regele polon, el a început să poarte titlu de „mare cneaz” și să caute mijloacele pentru a dobîndi independența Lituaniei.

În anul 1398, la întîlnirea cu fruntașii Ordinului Teutonic în insula Salin, Vitold a fost recunoscut ca rege al Lituaniei și a făcut cu noii săi aliați planuri pentru cîmpingea unor teritorii rusești în răsărit. Sprijinul cerut pentru aceasta, precum și pentru o ofensivă împotriva tătarilor, a fost plătit cu cedarea Jemaitiei, provincia lituaniană care despărțea stăpînirea teutonă în două părți. Înfrîngerea suferită de oștile lui Vitold în lupta de la Vorka din 1399, a slăbit însă puterea suveranului litvan și a permis, în urma înțelegerii din 1401, restabilirea vechii uniuni polono-litvane. Vitold era recunoscut ca mare cneaz al Lituaniei, aceasta urmînd să fie încorporată la moartea sa la Polonia⁶⁸. Între timp, Vladislav, în urma morții lui Spitko de Melsztyn în lupta de la Vorkla, dăduse Podolia fratelui său, Svidrigaillo în 1399, ca feudă.

Toate aceste împrejurări se reflectă și în istoria Moldovei. Ele ne explică pentru ce Ștefan I nu s-a mai deplasat în Polonia pentru a depune acolo omagiu regelui Vladislav ca suzeran al său. Explică de asemenea faptul pentru ce nici Iuga voievod și nici asociații săi nu au depus jurămint de vasalitate față de regele polon.

În aceste împrejurări Iuga a fost probabil, sprijinit de palatinul Podoliei, Spitko de Melsztyn și impus ca domn asociat lui Ștefan în Moldova. Pentru a-i micșora puterea domnul a asociat și pe fratele său Mihail, iar în 1398, la sugestia lui Vitold, a acceptat să împartă puterea cu fiii lui Roman I, cu Alexandru și Bogdan, care fuseseră minori pînă la această dată⁶⁹.

Nu știm în ce împrejurări s-a sfîrșit domnia lui Ștefan în Moldova. Unii istorici au susținut că el ar fi murit în lupta de la Vorkla din 12 august 1399⁷⁰, dar presupunerea aceasta nu se adevărește. Ștefan nu apare pe lista personajelor ilustre care au pierit acolo. Se pare că el a murit în împrejurări care nu se cunosc prea bine. În primăvara⁷¹ anului 1399. După unele izvoare vinovat de această răsturnare ar fi fost Roman, fiul lui Petru I. Împotriva voinței regelui Polon, sprijinit, probabil, de Vitold, el a năvălit în Moldova. Cronicarul polon, Matei Strykowski știa că Roman Petrilovici ar fi detronat pe Ștefan, dar cînd a vrut să se proclame domn a fost făcut prizonier de Svidrigaillo, fratele lui Vladislav

Iagello, însărcinat de acesta cu conducerea Podoliei⁷². Roman își creiașe în Moldova printre boieri un grup de partizani, care îl susțineau. Leunclavius afirmă că Ștefan ar fi fost detronat de Roman, în urma răscoalei unor boieri la Hirleău⁷³. Luptele vor fi continuate și în vara anului 1399, când pretendentul a fost făcut prizonier de Svidrigaillo, noul guvernator al Podoliei. În anul 1399 sau 1400, un alt fiu a lui Petru I, Ivașco, intervenea pe lângă regele Polon pentru eliberarea lui⁷⁴.

După moartea lui Ștefan, Alexandru s-a proclamat domn al Moldovei, la 23 aprilie 1399, fără a mai recunoaște asocierea lui Iuga⁷⁵. Durata domniei lui Alexandru cel Bun de 32 de ani și 8 luni, între data de mai sus și cea de 1 ianuarie 1432, este prezentată cu atita precizie de vechiul letopiseț moldovenesc, încît e de mirare cum istoricii din trecut nu au putut să stabilească începutul acestei domnii. Cercetările lui Dimitrie Onciul, care a pornit de la premise greșite au influențat într-o largă măsură pe istoricii noștri, încît ei consideră datele vechiului letopiseț moldovenesc eronate⁷⁶.

Moartea lui Ștefan și luptele care au izbucnit în Moldova între Alexandru cel Bun și Iuga au sugerat regelui polon ideia unei intervenții în Moldova. La Brest pe teritoriul litvan se afla refugiat Ivașcu, fiul lui Petru I, însoțit de boierul Vilcea, probabil o rudă a sa⁷⁷. În ziua de 9 decembrie 1400, Ivașcu depunea în orașul arătat jurămîntul de credință regelui Vladislav împreună cu sprijinatorul său. Prin actul dat atunci renunța atît la stăpînirea Țării Șipinților, cît și la suma împrumutată de tatăl său regelui⁷⁸. Desigur, Vladislav Iagello, preocupat în primul rînd de rezolvarea conflictului cu vărul său Vitold, nu a putut lua nici o măsură în favoarea noului pretendent la tronul Moldovei. Nu pentru el, ci pentru Alexandru se va angaja în anul 1402 la Stecar în Polonia boierul Coste⁷⁹ că-l va menține în credință față de rege⁸⁰. În acest timp situația lui Alexandru cel Bun în Moldova se consolida. La 1 septembrie 1399, el dăruia boierului Mogoș un sat pe Vilna⁸¹.

În cursul anului 1400, Iuga a fost înfrînt de Alexandru și silit să se refugieze în Podolia. Cu ocazia acestor tulburări garnizoane polone au fost introduse în cetățile din Țara Șipinților. Așa se explică informația transmisă în cronica lui Ioan de Posilge, unde se arată că în anul 1401, Vladislav ar fi dăruit fratelui său Svidrigaillo întinse domenii în Moldova și Podolia⁸². Încă din anul 1399, acesta devenise palatin al Podoliei și în această calitate el a avut ocazia să se amestece în treburile politice interne ale vecinilor săi de la sud. În anul 1401, nemulțumit cu poziția pe care i-o asigurase fratele său și dorind să devină suveranul întregii Lituanii, a fugit la cavalerii teutoni care se aflau pe atunci în război cu regele polon. Probabil că înainte de această dată s-a produs intervenția podoliană în Moldova în vederea restabilirii lui Iuga. Credem că potrivit informației publicate în inventarul arhivei regale din Cracovia, expediția a fost condusă de Iurg Coriatovici. Așa se explică afirmația din documentul arătat că moldovenii ar fi chemat la ei pe acest prinț litvan. Aceasta înseamnă că el a fost invitat aici de o partidă boierească, prinsă în luptă cu alta. Putem trage deci concluzia că această partidă era cea care susținea pe Iuga împotriva lui Alexandru. În luptele

care au urmat, acesta cu sprijiniul lui Mircea, domnul Țării Românești, a înfrint pe Iuga care a fost luat prizonier și dus de aliatul său în țara sa. În aceste lupte din anul 1401 și-a găsit moartea în Moldova Iurg Coriatovici. E foarte posibil ca în biserica de la Vaslui, reclădită de Ștefan cel Mare în 1490, să fi fost înmormântat acest cneaz litvan și al lui să fi fost mormântul văzut aici în 1575 de Matei Strykowski⁶³. Croniciarii litvani de mai târziu nu au știut pentru ce a fost chemat Jung în Moldova și în ce mod a pierit el aici. Făcînd confuzia cu Iuga, au completat informația din imaginație și au ajuns să susțină că *moldovenii l-au chemat să le fie domn și că apoi l-au otrăvit*. Încheierea favorabilă a luptelor împotriva pretendentului susținut de poloni în avantajul lui Alexandru a reădus, într-o vreme cînd regele Vladislav era încurcat în lupte cu cavalerii teutoni, Țara Șipinților iarăși la Moldova.

În perioada dintre 1399 și 1401, perioadă de criză în relațiile moldo-polone, Alexandru a fost aliatul lui Vitold. În actul dat la 30 iulie 1401 pentru înființarea episcopiei armene din Suceava⁶⁴, el îl recunoaște ca domn al său. Nu pomenea nimic despre regele Vladislav.

În cursul aceluiaș an, după împăcarea lui Vladislav cu vărul său Vitold și după fuga lui Svidrigaillo la teutoni, Alexandru, luînd în considerație faptul că uniunea polono-litvană a fost refăcută în avantajul celui dintîi, și-a îndreptat privirile către Polonia. În urma unor tratate care vor fi avut loc între el și regele polon, a recunoscut printr-un act dat în Suceava la 25 martie 1402, suzeranitatea acestuia⁶⁵. Gestul acesta era pentru feudalii poloni cu atît mai bine venit cu cît ei se aflau atunci prinși într-un război cu cavalerii teutoni. După încheierea acestuia prin pacea de la Raczas în 1404, domnul a trebuit să depună personal la Camenița jurămîntul de credință în fața regelui⁶⁶. În felul acesta se punea capăt uneltirilor puse la cale în Polonia de fiii lui Petru I refugiați acolo. În anii care au urmat nu se mai aminteste nimic despre pretențiile lor la tronul Moldovei.

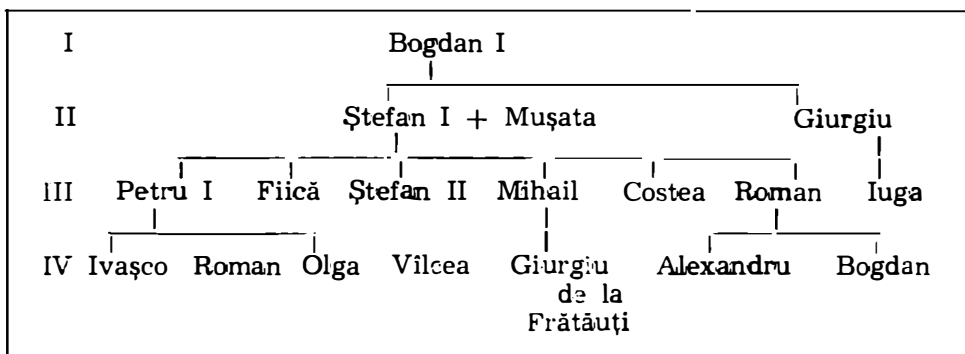
Încheiem aici această scurtă reconsiderare a evenimentelor politice care au avut loc în Moldova în ultimii ani ai secolului al XIV-lea și la începutul secolului următor. Trebuie să arătăm că legăturile de familie dintre urmașii lui Bogdan ca și cronologia domniilor care s-au succedat în intervalul de timp arătat nu au fost just înțelese și mai ales nu s-au luat în considerație asocierea la domnie, larg practică în această perioadă. Din lista domnilor moldoveni, urmași ai lui Bogdan — termenul de Mușatini este o creație nejustificată a istoricilor noștri din trecut — trebuie suprimat definitiv Iurg Coriatovici, a cărui domnie în Moldova este o simplă invenție pe baza unui act fals și a unor pasaje de cronici modificate de copiiștii care le-au transcris.

Un al doilea rezultat obținut cu ocazia acestei revizuiți se referă la începutul domniei lui Alexandru cel Bun care trebuie să fie pus, așa cum se arată în cronică, la 23 aprilie 1399.

Cronologia aproximativă a domnilor din Moldova din ultimile decenii ale secolului al XIV-lea comportă de asemenea unele modificări. Acordarea informației din letopisețe cu puținele date documentare cunoscute ar da în această privință următorul tablou :

1. Dragoș din Giulești, confundat cu întemeietorul, restaurează suzeranitatea regelui maghiar asupra Moldovei 1359
2. Baic (confundat în cronici cu tatăl lui Sas) 1359—1362
3. Bogdan (a doua domnie) 1362—1366
4. Ștefan I, fiul lui Bogdan 1366—1367
5. Petru I (prima domnie) 1367—1368
6. Lațcu (fiul lui Bogdan) 1368—1376
7. Giurgiu, fiu sau nepot a lui Bogdan 1376—1377
8. Petru I (asociat cu frații săi Roman și Costea) 1377—1391
9. Roman I 1392—1394
10. Ștefan al II-lea (asociat în 1397 cu Iuga și Mihail (iar din 1398 și cu Alexandru și Bogdan) 1394—1399
11. Alexandru cel Bun (asociat cu fratele său Bogdan) 23 apr. 1399
12. Iuga se mai menține în anii 1399 și 1400 într-o parte a țării.

Trebuie să se facă de asemenea și unele corecturi în tabloul genealogic al descendenților din Bogdan I. Există și aici unele legături care pot fi considerate aproximative, dar în linii generale el devine următorul :

NOTE

¹ Al. Boldur, *Die Herrschaft des litauische Fürsten Juryi Korjat in der Moldau (1374—1379)*, în „*Sud-Ost Forschungen*“, XXXII, (1973) p. 9 și urm.

² B. P. Hașdeu, *Uricu de la Iuga voievod din 1374*, în „*Foița de istorie și literatură*“, nr. 2, Iași, 1860, p. 41; idem, *Istoria critică a românilor*, București, 1875, p. 89; idem, *Etymologicum Magnum Romaniae*, 4, introd., p. CCLV (traducere).

³ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, ed. Vlădescu, Buc., f. a. p. 115; D. Onciul, *Opere complete*, ed. Sacerdoțeanu, Buc., 1946, p. 32; N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe*, Buc., 1889, p. 78.; G. Popovici, *Ordinea de succesiune în moșiile donative moldovene, în secolul al XIV-lea, în Prinsoa lui D. A. Sturza*, Buc., 1903, p. 361—365; Idem, *Anul de la martie în Moldova în Convor-*

biri literare, XXXIX, (1905), p. 201; I. Bogdan, *Documentul Rizenilor*, în *AAR*, s.a II-a, t. XXX (1908), p. 309 și nota 22.

4. N. Iorga, *Studii și documente*, V, Buc., 1903, p. 597—601; idem, *Iurg Coriatovici și iMoldova*, în *RI*, XIV, (1928), nr. 7—8, p. 320; idem, *Istoria bisericii române*, ed. a II-a, Buc., 1929, p. 47; idem, *Istoria românilor*, III, Buc., 1937, p. 355; I. Bogdan, *Documente false atribuite lui Ștefan cel Mare*, în *BCIR*, I, (1965) p. 104; I. Minea, *Principatele Române și politica orientală a împăratului Sigismund*, Buc., 1919, p. 35; idem, *Argument nou contra autenticității uricului atribuit lui Iurg Coriatovici*, în *RA*, I (1924—1926), nr. 1—3, p. 397—399; R. Rosetti, *Despre succesiunea domnilor Moldovei dintre Lațcu și Alexandru cel Bun*, Iași, 1923, p. 7.; C. C. Giurescu, *Contribuții la studiul marilor dregători din secolele XIV—XV*, Buc., 1926, p. 33; idem, *Istoria Românilor*, I, Buc., 1935, p. 422; C. C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, Buc., 1976, p. 39; M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, Iași, 1931, p. 1—7; C. Cihodaru, *Tradiția letopiseșelor și informația documentară despre luptele politice din Moldova în o doua jumătate a secolului al XIV—lea*, în *AIAl*, V, 1968, p. 26; Șt. S. Gorovei, *Dragoș și Bogdan întemeietorii Moldovei*, Buc., 1973, p. 143; N. Grigoraș, *Țara Românească a Moldovei pînă la Ștefan cel Mare*, Iași, 1978, p. 44. Alți cercetători nu mai fac nici o mențiune despre Iurg Korjat în studiile lor relative la istoria Moldovei din ultimul sfert al secolului al XIV-lea. Astfel, : A. Sacerdoțeanu, *Succesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun*, în *Romanoslovakia*, XI, 1965, p. 228 și urm.

5. Al. Boldur, *op. cit.*, p. 20 și urm., consideră, fără dreptate, pe I. Bogdan și M. Costăchescu drept partizani ai autenticității uricului din 1374. Primul a fost pentru autenticitate, dar în 1915 s-a declarat împotriva ei. La fel, M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 3, a ajuns la concluzia că „autenticitatea documentului este îndoielnică”.

6. P. P. Panaitescu, *Juryi Koriatovici prince lituanien et la Moldavie*, în *Jubileii zbirnik za pasanu M. S. Gruševskogo*, I, Kiev, p. 1928, p. 462—465; idem, *Diploma birlădeană din 1134 și hrisovul lui Iurg Koriatovici din 1374. Falsurile patriotice ale lui B. P. Hașdeu*, în *RIR*, II, 1932, p. 46 și urm.

7. *DIR*, seria A, Moldova, veacurile XIV—XV, vol. I, p. 411; *DRH*, seria A, vol. I, p. 416.

8. Autorul falsului este considerat drept un membru al familiei Hașdeu. N. Iorga presupune că el s-ar fi datorat lui Alex. Hașdeu, iar P. P. Panaitescu îi acuză direct pe B. P. Hașdeu. În afară de diploma falsificată din 1134, în sarcina unor membri ai acestei familii se pot pune și falsurile chazare. Reamintim că scrisorile chaganului chazar sînt adresate rabinului evreu din Spania Hașdei ibn Sapruta. Această prea mare asemănare de nume ne face să presupunem că falsificatorul Harkavi a colaborat cu unul dintre membrii familiei Hașdeu la fabricarea scrisorilor chazare.

9. Al. Boldur, *op. cit.*, p. 12—14.

10. *Ibidem*, p. 24—26.

11. *Ibidem*, p. 27 și urm.

12. *Ibidem*, p. 13—14.

13. Geo Pistarino, *Notai genovesi in Oltremare, Atti rogati a Chilia da Antonio de Podenzola (1360—1361)*. Tătarii apar numai ca stăpîni ai stepei de la nord de gurile Dunării (Iavaria).

¹⁴ Ș. Papacostea, *Inceputurile statului feudal moldovenesc. Considerații pe marginea unui izvor necunoscut*, în *SMIM*, VI, Buc., 1973, p. 45 și urm.

¹⁵ *DRH*, A, I, p. 3—4; Pentru Țara Românească *DRH*, B, I, p. 28—29, 31, 36, 51: Pentru întinderea stăpînirii Țării Românești în regiunea gurilor Dunării, vezi N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe* p. 61—63; D. Onciul, *Titlul lui Mircea cel Bătrîn*, în *Scrieri istorice*, ed. A. Sacerdoțeanu, Buc., 1963: A. Sacerdoțeanu, *Titlul de mare voievod al Țării Românești*, în *Omagiu profesorului Lupaș*, Buc., 1941; P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, Buc., 1944.

¹⁶ N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe*, p. 63.

¹⁷ *Polnoje sobranije russkikh letopisei*, vol. XVIII, p. 99, 170, 490 (cf. AI. Bolșur, *op. cit.*, p. 11) sau *Letopisiec i kronika russka staraniem i prasa*, ed. Ig. Danilowick, Vilna, 1927, p. 50.

¹⁸ *Kronika polska*, Königsberg, 1582, p. 418; B. P. Hașdeu, *Istoria critică*, I, p. 91.

¹⁹ Șt. S. Gorovei, *Dragoș și Bogdan*, p. 144, 147.

²⁰ *Ibidem*, p. 140—141.

²¹ D. Onciul, *Opere complete*, I, p. 33, nota 1, și Rykaccwski, *Inventarium privilegiorum, litterarum, diplomatum, scripturarum et monumentorum quecumque in archivio regni in arce Cracoviensi continentur confectum anno 1682*, Luttecia Parisiorum, 1872, p. 378.

²² D. Onciul, *Opere complete*, ed. cit., p. 32, 33, nota 3; *Inventarium*, cit., p. 250.

²³ Luind în considerație existența mormîntului său în biserica Sf. Nicolae din Rădăuți, unii istorici cred că Roman ar fi murit în țară. Omonimul său închis în Polonia, pentru care garanta Ivașcu, fiul lui Petru I, în anul 1400, pare să fie un frate al acestuia. Vezi actul la M. Costăchescu, *op. cit.*, vol. II, p. 617—618; Vezi de asemenea, C. Cihodaru, *Tradiția letopiseșelor*, p. 30.

²⁴ *DRH*, A, I, p. 5—6.

²⁵ G. Popovici, *Anul de la Martie în Moldova*, p. 211 și nota 1.

²⁶ Vezi C. Cihodaru, *Tradiția letopiseșelor*, p. 32. Ipoteza că Roman I avea pe lângă el „pe nepotul său de soră, Ștefan, care îl va trăda și înlocui“ a fost susținută și de N. Iorga, *Istoria românilor*, III, Buc., 1937, p. 282. Pe aceeași linie de asemenea, A. Sacerdoțeanu, *op. cit.*, p. 231; N. Grigoraș, *op. cit.*, p. 63.

²⁷ *DRH*, A, I, p. 7.

²⁸ Vezi M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 16—17; *DRH*, A, I, p. 8—9; T. Coărescu, *Uricariul*, VI, p. 194; G. Pray, *Disertatione historico-criticae in annales veteres Hunorum, Avarum, Hungarorum*, Viena, 1774, p. 140; C. Cihodaru, *Tradiția letopiseșelor*, p. 33—34 și notele 90—94; Damian P. Bogdan, *Despre domnii moldoveni Ștefan și Iuga*, în *RIR*, IX, 1939, p. 170—174.

²⁹ Pentru A.D. Xenopol, *Istoria Românilor*, III, p. 123 și N. Iorga, *Istoria Românilor*, III, p. 309, numai Iuga ar fi fost fiul natural al lui Roman I. Alții acceptă fără rezervă datele lui Dosoftei, Axinte Uricarul și Pray, vezi M. Costăchescu, *op. cit.*, I, p. 17; G. Duzinchevici, *Precizări în legătură cu Ștefan I Mușat și Iuga Ologul*, în *Insemnări ieșene*, an IV, vol. II, nr. 2, p. 201—303; A. Sacerdoțeanu, *op. cit.*, p. 233; Șt. S. Gorovei, *Dragoș și Bogdan*, p. 154.

³⁰ C. Cihodaru, *Tradiția letopiseșelor*, p. 34.

³¹ D. Onciul, *Opere complete*, I, ed. cit., p. 44—45.

³² C. Cihodaru, *Tradiția letopiseșelor*, p. 34.

³³ DRH, A, I, p. 3, 6.

³⁴ DRH, A, I, p. 3—6.

³⁵ *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI*, ed. P.P. Panaitescu, Buc., 1959, p. 14, 48, 61.

³⁶ J. Długosz, *Historiae Poloniae libri, XIII*, Lipsca, 1711, I—1, col. 1122—1124 pune această luptă greșit în anul 1359. Unii istorici au acceptat această dată și au încercat să o motiveze considerînd întemeierea țării și domnia lui Bogdan anterioare acestei date. Alții au crezut că lupta nu s-a dat pentru domnia Moldovei, ci pentru țara Sipinților. Pentru literatura mai veche, vezi C. Racoviță, *Inceputurile suzeranității polone asupra Moldovei*, în *RIR*, X, 1940, p. 238—245. Se arată aici că nu este vorba despre Țara Sipinților, ci de Moldova. Acceptă ipoteza lui O. Górka, *Zagadnienie Czernomorskie w polityce polskiego sredniowiecza*, în *Przegled Historyczny*, X, p. 341—345; unde se presupune că lupta ar fi avut loc între anii 1374—1384. De asemenea, au acceptat O. Halecki, *Les relations polono-roumains*, în *RHSEE*, VII—IX, 1936, p. 6 și N. Iorga, *Istoria Românilor*, III, p. 263; P. P. Panaitescu, *Din istoria luptei pentru independența Moldovei. Primele lupte pentru independența țărilor române*, în *Studii*, IX, 1956, 4, p. 95, Consideră că a avut loc în 1397. În studiul *Tradiția letopiseșilor*, p. 18, am stabilit că lupta s-a dat între anii 1367 și 1369. Recent, Șt. S. Gorovei, în *Indreptări cronologice privind istoria Moldovei din veacul al XIV-lea*, în *AIIAI* a restrins intervalul la 1367. Deși s-a ajuns la rezultatele arătate, nejustificat Al. Boldur, *op. cit.*, p. 29, crede că această luptă s-a dat în 1379, după moartea presupusă a lui Iurg Koriatovici.

³⁷ M. Costăchescu, *op. cit.*, II, p. 610 și urm.

³⁸ *Muşată* este vechiul nume moldovenesc al florii căreia acum i se spune *margaretă*. În stare sălbatică floarea se numește *mușețel* sau *romaniță*. Deci nu este vorba de două nume și de două persoane deosebite, cum au crezut unii istorici.

³⁹ DRH, A, I, p. 7.

⁴⁰ M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 609 și urm.

⁴¹ DRH, A, I, p. 7.

⁴² *Ibidem*, p. 10—13.

⁴³ M. Costăchescu, *op. cit.*, II, p. 610.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 609—610. Documentarul nu are dată și în mod greșit este considerat de autorul culegerii anterior datei de 6 ianuarie 1395. Actul a fost dat de boieri în preajma datei de 8 februarie 1395, vezi C. Cihodaru, *Tradiția letopiseșilor*, p. 35.

⁴⁵ Localitate lângă satul Ghindăoani din județul Neamț. În apropierea ei, Șerban Hindău stăpînea sate pe Toplița și pe Cracău, DRH, A, I, p. 9.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 24. Pentru lupta vezi R. Manolescu, *Campania lui Sigismund de Luxemburg în Moldova (1395)*, în *AUB*, ist., XV, 1966, p. 61—74.

⁴⁷ M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 616—618. Autorul transformă greșit data acestui act și o pune la 3 februarie 1395 în loc de 3 ianuarie.

⁴⁸ DRH, A, I, p. 7.

⁴⁹ Vezi mai sus pagina 14.

⁵⁰ Ant. Prochotka, *Codex epistolarii Vitoldi, magni ducis Lithuaniae 1376—1430*, în *Monumenta mediae aevii historica res gestas Poloniae*, VI, Cracovia, 182, p. 1027.

⁵¹ DRH, A, I, p. 417. L. Șimanschi, *Un pretins act de la Iuga voievod*, în *Rev. Arh.*, L, 1974, p. 297—305.

⁵² DRH, A, I, p. 5.

⁵³ *Ibidem*, p. 10—11.

⁵⁴ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. a II-a, P. P. Panaitescu, Buc., 1958, p. 75. Interpolarea lui Axinte Uricarul, unde se afirmă că Ureche, care punea după letopisețele mai vechi începutul domniei lui Alexandru cel Bun la 23 aprilie 1399, „au greșit, căci se află un uric al lui Alexandru vodă la mănăstirea Barnovschi și scrie de vâletul 6906 (1398)”. L. Șimanschi și G. Ignat, *Constituirea cancelariei statului feudal moldovenesc*, în *AlIAI*, X, 1973, p. 140, nu iau în considerație asocierea și cred că în document s-a produs un „lapsus”.

⁵⁵ DRH, A, I, p. 11—13.

⁵⁶ Nu există nici o siguranță că Iuga nu a mai domnit și în anul 1400. Transformarea datei documentului emis de acest domn la 28 noiembrie 1399 este discutabilă. Ea este exactă numai în cazul când pisarul Iațco punea începutul anului la 1 septembrie după era bizantină și utiliza o îndicție, de asemenea, bizantină. Se pare că această ipoteză este plauzibilă. În cazul acesta trebuie să presupunem că același procedeu de datare a fost folosit de pisar și la documentul din 1 septembrie 6908, emis de cancelaria lui Alexandru cel Bun. Și acesta ar fi un document din același an 1399. Prin urmare este necesar ca data începutului domniei lui Alexandru cel Bun, acceptată până acum, să fie revizuită.

⁵⁷ L. Șimanschi, *Mențiuni de acte moldovenești de la sfârșitul secolului al XV-lea*, în *Cercet. Ist.*, 1973, p. 158.

⁵⁸ Vezi C. Cihodaru, *Tradiția letopisețelor*, p. 23 și urm.

⁵⁹ Laounele sînt indicate în textul traducerii păstrată la Arh. St. Iași și este indicată în textul publicat în *DIR*, A, I, p. 6. În textul inserat în *DRH*, A, I, p. 12, din neatenție la corectarea șpaltului, punctele care indicau prima lacună au fost suprimate. Ele există în manuscrisul predat editurii.

⁶⁰ *DIR*, A, veacurile XIV—XV, 1, p. 67.

⁶¹ *DRH*, A, I, p. 3—4 5—6.

⁶² Al. Jablonowski, *Sprawie woloskie za Iagellonow*, în „*Zrodla dziejowe*”, X. 1878, Varșovia, p. 155—156.

⁶³ P.P. Panaitescu, *Din istoria luptei pentru independență a Moldovei*, cit. p. 113; C. Cihodaru, *Tradiția letopisețelor*, p. 24—25, 64. *Akta grodzkie i ziemskie*, IV, Liiov, 1874; T. Holban, *Românii pe teritoriul polon*, în *Arhiva*, XL, 1933.

⁶⁵ „Frate” aici cu sensul de „asociat”.

⁶⁶ A. Sacerdoțeanu, *Lupta moldovenilor cu litvanii în anul 1377*, Buc., 1936, p. 373—376.

⁶⁷ Șt. S. Gorovei, *Dragoș și Bogdan*, p. 148.

⁶⁸ *Istoriya Pol'și*, I, Moscova, 1956, p. 124—125; *Historia Polski*, I, Varșovia, 1958, p. 570—571.

⁶⁹ C. Cihodaru, *Tradiția letopisețelor*, p. 35.

⁷⁰ C.C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, p. 47; N. Grigoraș, *op. cit.*, p. 72, presupune că a murit de boală sau asasinat.

⁷¹ În *Tradiția letopisețelor*, p. 37, credeam că evenimentul acesta a avut loc în toamna anului arătat. Este cazul să revenim asupra acestei ipoteze.

⁷² I. Minea, *Politica orientală a împăratului Sigismund*, Buc., 1919, p. 95.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ M. Costăchescu, *op. cit.*, II, p. 617—618. În traducerea lui M. Costăchescu, credem că s-a strecurat o eroare în pasajul: „Iar despre această captivitate Roman nu va pomeni, nici nu se va jălui, nici unui om și nici nu se va jălui cneazului Svitrigail”. Expresia ultimă ar trebui redată: „nu se va jălui nici asupra cneazului Svidrigail”.

⁷⁵ *Letopiseșul anonim al Moldovei*, în *Cronicile slavo-române din secolul XV—XVI*, ed. P.P. Panaitescu, Buc., 1959, p. 14. Aici data este corectată greșit în 23 aprilie 1400.

⁷⁶ P.P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI*, p. 14, nota 3; *DRH*, A, I, p. 15—16; D. Onciul, *Datele cronicilor moldovenești asupra anilor de domnie ai lui Alexandru cel Bun*, în *ARMSI*, s. II, t. XXVI, p. 210 și urm.

⁷⁷ Boierul Vilcea a revenit în țară prin anul 1407 și a fost admis de Alexandru în sfatul domnasc. În timpul rivalității dintre fiii lui Alexandru, el va fi conducătorul taberei care sprijinea pe Ștefan voievod.

⁷⁸ M. Costăchescu, *op. cit.*, II, p. 619—620. Aici data este greșită.

⁷⁹ Coste Viteazul a făcut parte din sfatul lui Roman vv. și a lui Iuga, *DRH*, A, I, p. 3, 7, 10, 12. În sfatul lui Alexandru nu se mai întâlnește. Prin urmare nu pentru acesta se angajă el, ci pentru Ivașco, fiul lui Petru I.

⁸⁰ M. Costăchescu, *op. cit.*, II, p. 623—624.

⁸¹ *DRH*, A, I, p. 18. Este publicat cu data de 1 septembrie 1400, iar în *DIR*, A, veacurile XIV—XV, cu cea de 11 septembrie 1400. Trebuie să observăm însă că în formula de coroborare, apare pisarul Iațco, ca și în alte documente ale lui Alexandru din anul 1400, precum și în cel dat de Iuga vodă la 28 noiembrie 1399. Editorii acestui document consideră că pisarul care a redactat acest act a folosit era bizantină și începutul anului de la 1 septembrie, lucru care se poate admite. În cazul acesta trebuie să se admită că același calendar s-a folosit de același pisar și la datarea actului de la 1 septembrie 6908.

⁸² *Scriptores rerum prusicarum*, III, Leipzig, 1866, p. 244; cf. și G. Bengesco, *Alexandre le Bon, prince de Moldavie*, Vienne, 1884, p. 2.

⁸³ Pentru un mormînt descoperit aici cu ocazia restaurării bisericii Sf. Ioan Botezătorul, mormînt care avea o orientare puțin deosebită față de aceea pe care a luat-o aceasta la refacerea ei în vremea lui Ștefan cel Mare, vezi Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XV.

⁸⁴ *DRH*, A, I, p. 21.

⁸⁵ M. Costăchescu, *op. cit.* II, p. 621—622.

⁸⁶ *Ibidem*.

DE NOUVEAU SUR JURG KORJATOVICI ET IUGA VOÏVODE

Résumé

Plus d'une moitié de siècle s'est écoulée depuis que les discussions dans le problème consacré à l'existence d'un règne

du prince lituanien Jurg Korjatovici dans la Moldavie ont cessé, leur résultat étant considéré négatif. L'histoire de la Moldavie n'a jamais connu un tel règne. Tout de même, récemment, le professeur Al. Boldur, dans son étude *Die Herrschaft des litauische Fürst Juryi Korjat in der Moldau (1374—1379)*, publié dans „Sudost-Forschungen“ XXXIII (1973), a essayé de prouver le contraire. Il apporte dans l'appui de sa thèse les données du document de 5 juin 1374, par lequel le prince cité fait une donation à son boyard Iacșa Litavor. Le document en cause a été considéré pour faux par la plupart des historiens roumains et le professeur Boldur n'a pas réussi d'apporter des nouveaux arguments pour nous convaincre de son authenticité.

L'auteur de cette étude a réexaminé les informations des chroniques lituaniennes au sujet d'un règne de Jurg Korjatovici dans la Moldavie et il est arrivé à la conclusion qu'on pouvait trouver leur origine dans le résumé d'un document conservé autrefois dans les archives royales de Cracovie. Il s'agit d'une lettre par laquelle un personnage de Pologne était annoncé qu le prince cité, appelé par les Moldaves, a perdu sa vie dans leur pays. Elle porte la date de 1432, date corrigée par l'historien roumain D. Onciul en 1402. Cette correction est indiquée par l'autre date, 1401, de ce document. Il résulte donc que Jurg Korjatovici a été appelé par un parti politique de Moldavie, en espèce celui du voïvode Iuga, pour l'aider dans sa lutte contre ceux qui soutenaient le règne d'Alexandre le Bon. Dans les luttes qui sont arrivées en Moldavie pendant l'année 1401, Iuga fut fait prisonnier et son allié Jurg, tué. Les autres données des chroniques lituaniennes sont les résultats des commentaires tardifs insérés dans le texte.